

izogibajo. Podobno se tudi pri nas vedno bolj uveljavlja »zdomec«, namesto nerodne oznake »delavec na začasnem delu v tujini«.

Omenjeno knjigo priporočam ne le »aplikativnim geografom«, ki jih tema zanima, temveč tudi »teoretikom geografije«, ker se bodo v tem delu srečali z novimi aspekti prostorskega proučevanja, ki je horološko (»time geography«) in kulturno-geografsko obarvano.

Anton Gosar

Bruno Backé, Geld und Wirtschaftsentwicklung in Kärnten seit dem Vormärz, Festschrift aus Anlass des 150 jährigen Bestandes der Kärnter Sparkasse, Klagenfurt, 1885. (Denar in gospodarski razvoj na Koroškem od predmarčne dobe, Zbornik ob 150-letnici Koroške hranilnice)

Trije razlogi so, da poročamo o tej razpravi. Prvi je navezava tesnejših stikov med ljubljansko in mlado celovško univerzo in še posebej med obema geografskima oddelkoma. V l. 1984 so člani geografskega oddelka z ljubljanske univerze obiskali kolege na celovški univerzi in v tamkajšnjem seminarju predstavili socialnogeografske probleme sodobne Slovenije. Nekaj mesecev pozneje pa sta profesorja z geografskega oddelka celovške univerze, Bruno Backé in Martin Segher, ljubljanskim študentom geografije poročala o populacijskih problemih v Berlinu in o krajinskem parku Visoke Ture. V juniju 1985 so se celovški študentje geografije s Slovenijo seznanili na posebni ekskurziji.

Drugi razlog je obravnavana tema — denar in gospodarski razvoj na Koroškem —, problematika, ki se je geografi lotevajo bolj poredko. Backé jo obravnava z vidika centralnonaselbinskega sistema in pri tem upošteva razvoj bančnega omrežja ter Bobekove študije o centralnih naseljih v Avstriji in raziskave Lichtenbergerjeve o mestnem ustroju. Značilno za geografsko podobo »Kärntner Sparkasse« je njeno osredotočenje v Celovcu in v zahodnem ter severnem delu dežele. V predelih, ki so poseljeni s Slovenci, sta le dve podružnici: v Borovljah in Pliberku. Zastavlja se vprašanje, ali je tako zaradi gospodarsko slabše razvitosti tega ozemlja ali pa segajo vanj vplivi drugih hranilnic.

Tretji in najbolj izzivalen razlog za ta zapis je uvodni del študije, ki skuša izbrano tematiko utemeljiti s širšega geografskega epistemološkega vidika. V njem se Backé, opirajoč se na sodobno nemško geografijo (Bartels, Hard, Ruppert, Schaffer) in na predvojna in povojna Bobekova razmišljanja o geografiji, odločno zavzema za »moderno« geografijo, ki naj bi bila problemsko zastavljena in naj bi imela ambicije postati tehnično uporabljiva. Meni, da bi morali gledati na »moderno« geografijo prevladovati v fizični geografiji geokološki vidiki, v družbeni pa »človeško delovanje in vedenje in prostoru«, medtem ko bi bilo treba v regionalni geografiji izvesti podobne spremembe in preiti od vseobsežnega podajanja snovi k bolj problemsko zastavljeni vsebini in temu prilagoditi znanstveno metodiko in didaktiko. V geografiji naj bi bila tri področja obravnave: znanstveno, »praktično-znanstveno« in šolsko (izobraževalno, informativno). Da v geografiji do teh sprememb še ni prišlo v širšem obsegu, je po avtorjevem mnenju največ kriva šolska geografija, ki se drži tradicionalne ali kot pravi Backé »esencialistične« smeri. Prostor ne dopušča daljšega povzetka njegovih izvajanj, vendar je že iz nakazanih misli razvidno, da so zelo daljnosežne narave in da izzivajo razpravo.

Igor Vrišer

G. I. Grigorov, Pričinnost' i svjazi v geografii (Metodologičeskij aspekt), Kiev 1983, strani 126

Glede na naslov knjige pričakujemo obravnavo vzročnosti in zvez v geografiji sploh, v bistvu pa gre za njihov pretres predvsem znotraj fizične geografije. Izbrana

problematika je sicer tudi v takem obsegu zanimiva, pomembnejše pa bi bilo, ko bi se nanašala na celotno vedo, zlasti na vzročnost med naravo in družbo, oziroma na tovrstno problematiko fizične in družbene geografije hkrati. Glede na avtorja je zložena problematika razumljiva, saj je Grigorov znan sovjetski fizični geograf, ki je poleg tega vselej zagovarjal delitev geografije ne le na fizično in družbeno (ekonomsko), temveč tudi na sistem samostojnih geografskih ved.

Glede na uvodno besedo pa knjiga že zato marsikaj obeta, ker se avtor za pripombe in nasvete zahvaljuje V. V. Sočavi in J. G. Sauškinu, ki sta znana, zlasti slednji, po precej drugačnih pogledih na geografijo, posebno na razmerje med fizično in družbeno (oziroma ekonomsko po sovjetski terminologiji). O sistemu geografskih ved v knjigi sicer ni veliko govora, bolj pa o geografiji (v ednini), geografskih faktorjih in geografskem okolju, vendar ne le v dosedanjem, zoženem pomenu, temveč tudi širšem: geografski faktorji zato niso samo fizičnogeografski in geografsko okolje ni samo naravno okolje, pa tudi geografija ni le fizična geografija, čeprav je seveda landschaft po že utrjeni terminologiji zgolj naravna pokrajina (oziroma naravni elementi pokrajine), medtem ko je kulturna pokrajina slejkoprej le ekonomski rajon, oblast ipd. Poleg geografskega okolja pa beremo tudi o naravnem okolju, prvo pa je pojmovano bodisi ožje ali širše, kar lahko razberemo le iz sobesedila.

Glede nekaterih pogledov so v knjigi vendarle nekoliko drugačni načelni poudarki, kakor smo jih bili pri ortodoksni geografiji doslej vajeni. Vsaj posredno pomenijo bolj stvarno razglabljanje o tem, kaj govori za enotnejše pojmovanje geografije in kaj ne, seveda v luči obravnavane kavzalnosti, ki je osrednje vprašanje celotne knjige.

Z načelnega vidika je pomemben predgovor, ki ga je napisal filozof V. I. Onoprienko. Videti je, da so k ponovnim pretresom geografske teorije pripomogle predvsem stvarne razmere, zlasti zaostritev ekološkega položaja, ki vse bolj očitno terja kompleksno urejanje součinkovanja družbe in narave, ali po avtorjevih besedah »racionalno (upo)rabo naravnih virov s pomočjo razvite geografske teorije«. Po Onoprienku »doživlja geografija v zadnjih desetletjih proces reorganizacije metodoloških sistemov, ki je povezan z aktualizacijo njene vloge pri konstrukciji sedanje prirodnoznanstvene podobe sveta«. Intenzivna uporaba novih metod, modelov in matematičnih abstrakcij pa tudi to, da je v znanosti vse bolj očitna problematika součinkovanja družbe in narave, terja po njegovem korektno metodološko analizo celotnega geografskega znanja, ki je na stopnji teoretizacije. K temu naj bi knjiga prispevala z obravnavo metodoloških vprašanj geografije s stališča teorije vzročnosti. V njej Grigorov najprej kritično pretresa pojmovanja tujih geografov (Hettner-ja, Hagget-a, Harvey-a, Chorly-ja itd.), ki naj bi uporabljali pozitivistično metodologijo.

Glede avtorjeve misli, da se kot realna pot do geografske sinteze kaže koncepcija, ki bo uveljavljala enotnost geografskih znanj, je videti, da se nanaša na vso geografijo in ne le na fizično, kar je seveda za pojmovanje bistvenega pomena. V nadaljevanju je namreč izpeljana misel, da se je v geografiji problematika soodnosov med geografskim okoljem in družbo reševala na alternativni način, kar je v metodologiji stroke pripeljalo do številnih zablod. In dalje: »Kot predmet geografije se kaže geografsko okolje, ki predstavlja protislovno enotnost naravnega in družbenega«. V zgornjih stavkih se geografsko okolje sicer pojmuje različno, najprej kot naravno in nato kot celotno geografsko okolje, vendar je pomembnejše, da se tovrstna problematika sploh pretresa na tak način.

Po avtorjevem mnenju se kot predmet geografije kaže geografsko okolje že samo po sebi (?!). To je »skupni pojem, ki v družbo vpleta tudi elemente narave«. Za označevanje načelno tako različnih skupin naravnih (?!) objektov, kakršni so odnosi med družbo in naravo, so sovjetski filozofi vpeljali dva pojma »ekonomsko-geografsko okolje«, in pojem »fizično-geografsko okolje« za označevanje »zunanje narave«. K prvemu uvrščajo umetno okolje, ki ga je ustvaril človek in ki se razvija

na temelju materialne proizvodnje narave (kulturalna tla, nove sorte kulturnih rastlin, nove živalske pasme, umetne vodne akumulacije itd.), medtem ko naj bi bilo »fizično-geografsko okolje« celota različnih komponent »geografske oboločke«, ki na določeni razvojni stopnji družbe nastopajo kot materialni pogoji za njen obstoj. Prvo okolje naj bi se razvijalo po družbenih in drugo po naravnih zakonitostih. Kaže, da gre pri tem za določeno koncesijo, ko so v geografsko okolje v njegovem fizičnogeografskem pomenu vključeni nekateri, recimo napol naravni pojavi. Odtod očitno izvira dvojna uporaba istih terminov. Tak pojmovni razvoj utegne biti zelo daljnosežen.

Knjiga skuša prikazati, kako je za sodobno geografijo pomembno proučevanje vzročnih zvez. Od pravilnega pojmovanja in razlaganja vzročnosti naj bi bila odvisna ne le metodologija, temveč tudi vsebina geografije. Po avtorjevem mnenju je od pravilnega pojmovanja vzročnosti odvisno naziranje, ali naj bo geografija enotna veda ali pa naj predstavlja mehanični sklop geografskih disciplin. S tega vidika so torej posredno načeta osnovna teoretska vprašanja geografije. Po mnenju Grigorova prav pojmovna kategorija vzročnosti povezuje vse dele geografije v enoten spoznavni proces.

Nasploh pa seveda velja, da knjiga raziskuje proces preraščanja deskriptivne geografije v geografijo vzročnosti in v konstruktivno geografijo. Osvetljene so posebne oblike vzročnosti in zvez v fizični geografiji ter »landšaftovedenju«. S tem v zvezi je prikazana evolucija geografske misli in podana je kritika subjektivističnih predstav vzročnosti, časa in prostora. Z načelnega oziroma teoretskega vidika je knjiga vsekakor vredna pozornosti.

Darko Radinja

Milan Georgiev, Landšaftoznanie. Izdala Zemizdat, Sofija 1982, 211 strani.

V povojnem razvoju bolgarske geografije, ki se še vedno oklepa dualističnega vrednotenja občin zakonitosti v razvoju geografskega okolja, je dobila vidno vlogo kompleksna fizična geografija — »landšaftoznanie« (pokrajinoslovje). Primerjati jo moremo z našo pokrajinsko ekologijo (geoekologija), ki je šele v zadnjem desetletju dobila ustrezno mesto v študijskem programu geografije na ljubljanski filozofski fakulteti. Kompleksna oziroma sintetična fizična geografija ima tudi v številnih drugih socialističnih pa v nekaterih gospodarsko razvitih državah vidno mesto pri študiju geografije in sorodnih ved. Podoba je, da »landšaftoznanie« zelo nazorno prikazuje mesto in vlogo posameznih sestavin okolja in pokrajnotvornih činiteljev kakor tudi dinamiko njihovega celostnega razvoja. V Bolgariji pa preučevanje naravnogeografskega okvira dobiva v dobi naglega znanstveno-tehničnega razvoja čedalje vidnejše mesto, zlasti z vidika racionalne izrabe razpoložljivega naravnega potenciala za potrebe najrazličnejših gospodarskih panog.

Obravnavana knjiga je učbenik, ki ga je za študente gozdarstva napisal profesor in predstojnik katedre za pokrajnoznanstvo geološko-geografske fakultete sofijske univerze »Klimenta Ohridskega«. Učbenik je pravzaprav odsev usmerjenosti in razvitosti današnje bolgarske fizične geografije, katere izsledki so koristno vgrajeni v številna druga področja, ki v svojih preučitvah upoštevajo posamezne pokrajnotvorne sestavine.

Knjiga je sestavljena iz treh delov. V prvem so pregledno podane najpomembnejše naravnogeografske sestavine bolgarskega ozemlja. Orisane so njegove geološko-geomorfološke, podnebne, hidrološke, pedološke, fitološke in favnistične poteze. Podrobneje so predstavljeni posamezni pojavi, njihova geneza, nekdanje in današnje preoblikovanje ter njihovi vzroki. Naznačena je funkcija posameznih pokrajnotvornih kompleksov, zlasti glede njegove gospodarske izrabe. V celoti prikazano je »landšaftoznanie«, usmerjeno v aplikacijo temeljnih naravno-geografskih značilnosti za potrebe najrazličnejših gospodarskih vej.